

نشر کاریمہ

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

موحد، محمدعلی، ۱۳۰۳ -

در خانه اگر کس است، همراه اعلامیه جهانی حقوق بشر با طرح های اردشیر رستمی (در هوای حقوق بشر) و
میتاق های بین المللی... / محمدعلی موحد. — تهران: نشر کارنامه، ۱۳۸۲.

۲۰۸ ص.: مصور، هر جلد (بخش رنگی). — (کتاب های بی بی). کارنامه حقوق سیاسی و قضایی؛ (۵)

ISBN 978-964-431-043-0

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

عنوان دیگر: در خانه اگر کس است، همراه اعلامیه جهانی حقوق بشر و میتاق های بین المللی حقوق اقتصادی-
اجتماعی و فرهنگی و حقوق مدنی و سیاسی...

۱. حقوق بشر. ۲. حقوق بشر — جنبه های مذهبی. ۳. عدالت اجتماعی. ۴. حقوق بشر (اسلام).
۵. اعلامیه جهانی حقوق بشر. ۶. طراحی های ایرانی. الف. رستمی، اردشیر، ۱۳۴۹ - ، طراح. ب. عنوان.
ج. عنوان: اعلامیه جهانی حقوق بشر با طرح های اردشیر رستمی (در هوای حقوق بشر) میتاق های بین المللی...

۳۲۳

۱۰۵۷۱/م ۸۵ ۵۳۷

۳۵۹۴۶-۸۲ م

کتابخانه ملی ایران

.....

در خانه اگر کس است

کتاب ہی لکھی

کارنامہ حقوق سیاسی و قضایی

محمد علی موحد

در خانه اگر کس است

همراه

اعلامیه جهانی حقوق بشر

با طرح‌های اردشیر رستمی

(در هوای حقوق بشر)

و

— میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

— میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی

تهران، ۱۴۰۱

در خانه اگر کس است محمدعلی موحد
همراه
اعلامیه جهانی حقوق بشر
و
_____ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
_____ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی
و
در هوای حقوق بشر طرح های اردشیر رستمی

چاپ اول، ۱۳۸۲
چاپ پنجم، ۱۴۰۱

آماده سازی
ویرایش
صفحه آرایی
کارگاه نشرکارنامه
مهرداد رهسپار
عادل قشقایبی

واحد گرافیک 12 استودیو دوازده و دوازده
عسل کاوسی

طرح روی جلد ساعد مشکى

ناظر چاپ محسن حقیقی
لینوگرافی فرایند گویا
چاپ ایبانه
صحافی على
۱۱۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر انحصاراً برای نشرکارنامه محفوظ است.
هرگونه استفاده از کتاب آرایشی و عناصر آرایشی این کتاب اکیداً ممنوع است. همچنین هر نوع استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، کتاب صوتی و الکترونیک و نشر در فضای مجازی)، کلاً و جزئاً، ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

مراکز پخش و فروش:

پخش کارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۵، تلفن: ۰۲۶۱۱۷۹۸۵، ۲۶۱۱۷۹۸۶ و ۰۹۱۲۶۴۳۹۱۵۱
فروشگاه بزرگ شهرکتاب نیاوران با همکاری نشرکارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۷
تلفن: ۰۲۲۲۸۵۹۶۹ • فکس: ۰۲۲۸۰۸۱۹۲

نشرکارنامه: خیابان کریم خان زند، تقاطع میرزای شیرازی، شماره ۱۱۱، واحد یک، تهران: ۰۱۵۹۷۹۸۵۷۳۱، تلفن: ۸۸۹۰۴۰۸۳

فهرست

۱۱		دبیاچه
۱۵		فصل اول : حقوق جهانی بشر
۱۹		از تأکید بر عدم مداخله دولت تا تأکید بر لزوم مداخله
۲۰		درجه بندی حقوق و آزادی ها
۲۲		طبقه بندی حقوق از نظر هدف و وسیله
۲۳		حقوق بشر و دولت
۲۵		قداست زدایی از قدرت و تقویت دولت
۲۵		حاکمیت دولت و آزادی
۲۷		قرارداد اجتماعی و قرائت هابز از آن
۳۰		لاک و قرائتی دیگر از قرارداد اجتماعی
۳۲		آزادی عمل دولت ها در امور داخلی
۳۶		تحلیلی از حقوق جهانی بشر
۴۲		سه اصل اساسی در حقوق بشر
۴۳		مشکلات حقوق بشر
۴۴		حکومت بر معیارهای ملی
۴۵		ویژگی های حقوق بشر
۴۶		حکومت قانون
۴۷		منتقدان حقوق بشر از برک تا سولز نیتسین
۴۸		مارکس و انتقادهای او
۴۹		انتقادهای تازه تر
۵۱		نگرش ابزاری به حقوق بشر
۵۲		داوری منصفانه
۵۷		فصل دوم : سه پیروزی بزرگ
۵۹		جستار اول : پیروزی در جبهه کهنه اندیشی ها
۵۹		حقوق بشر و ریشه های دینی آن
۶۱		سکوت عمدی در ارجاع به سوابق دینی
۶۲		اسلام و منادیان تجدد
۶۴		دوتیرگی علما در برخورد با تجدد
۶۵		حقوق بشر و قرائت های گوناگون آن
۶۶		استانداردهای حداقلی حقوق بشر

۶۷	سه اصل اصیل.....
۷۰	خشونت.....
۷۰	دیوار سوء تفاهم فرو می‌ریزد.....
۷۱	انعکاس حقوق بشر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....
۷۶	الزامات بین‌المللی دولت.....
۸۳	جستار دوم : داغ‌ننگ بردگی.....
۸۳	بردگی چگونه پیدا شد.....
۸۵	سوابق تاریخی.....
۸۷	برده‌داری و اسلام.....
۸۸	خلافت عباسی و تسلط بردگان.....
۸۹	قیام زنگیان (شورش بردگان).....
۹۰	کشف امریکا و بازار داغ تجارت برده.....
۹۱	لاک و مسئله بردگی.....
۹۲	نظریه جنگ مشروع لاک.....
۹۴	نهضت منع بردگی.....
۹۵	احتمال مطالبه خسارت از سوی افریقاییان.....
۹۷	جستار سوم : نقب در قلعه حاکمیت.....
۹۷	نظریه حاکمیت و سابقه تاریخی آن.....
۹۸	سوء استفاده از حق حاکمیت.....
۱۰۰	نظریه بنیادگرایانه.....
۱۰۱	یکتاگرایان و دوتاگرایان.....
۱۰۲	دادگاه اروپایی حقوق بشر.....
۱۰۳	یک پیام تازه.....
۱۰۴	توسعه قلمرو صلاحیت دادگاه.....
۱۰۵	قضایای پینوشه و میلوشویچ.....
۱۰۶	خانه شیشه‌ای دولت.....
۱۱۰	حقوق طبیعی - حقوق بشر.....
۱۱۳	اعلامیه جهانی حقوق بشر، با طرح‌های اردشیر رستمی (در هوای حقوق بشر).....
۱۷۷	میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی.....
۱۸۸	میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی.....

دیباچه

ارادهٔ مردم اساس اقتدار حکومت است.
— اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر

دوفصل نهم و دهم از آخرین کتاب ما: در هوای حق و عدالت — که با استقبال اهل نظر مواجه شد و جایزهٔ «اندیشه» به آن تعلق گرفت — وقف بحث از حقوق بشر است. ترجمهٔ اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر، همراه با طرح‌های جاندار هنرمند عزیز اردشیر رستمی و متن کامل «میثاق‌های حقوق بشر» را در پایان آن کتاب آورده‌ایم. آن میثاق‌ها سال‌ها پیش به تصویب قوهٔ قانون‌گذاری ایران رسیده و جزو قوانین لازم‌الاجرای ما گردیده است.

قانون هم مثل بسیاری چیزهای دیگر رده‌بندی و سلسله‌مراتب خاص خود را دارد. یک رده قوانین ملی داریم که وظیفهٔ آن‌ها تنظیم روابط در داخل کشور است و یک رده قوانین بین‌المللی که روابط میان دولت‌ها را در سطح جهانی معین می‌کند. قوانین داخلی سلسله‌مراتبی دارد. مثلاً در قوانین کیفری درجه‌بندی جرایم و مجازات‌ها نشانگر میزان اهمیت آن‌هاست. یک تخلف رانندگی به لحاظ اهمیت با آدم‌کشی و راهزنی و خیانت در امانت یکسان نیست و قانون اساسی به لحاظ سلسله‌مراتب در بالا سر همهٔ قوانین ملی جای دارد. همچنان‌که قانون ملی افراد را در برابر یکدیگر متعهد و ملتزم می‌گرداند، قانون بین‌المللی هم موجب تعهد و التزام دولت‌ها در برابر یکدیگر

است. تعهداتی که یک دولت در قلمرو حقوق بین‌المللی برعهده می‌گیرد به لحاظ اهمیت در بالاترین درجه است. هیچ دولتی نمی‌تواند در پناه قانون ملی خود از زیر بار تعهدات بین‌المللی که دارد و حقوق بشر در رأس همه آن‌هاست شانه خالی کند.

اینک حقوق بشر در مرکز توجه جهانیان قرار گرفته و معیار مشروعیت و مقبولیت حکومت‌ها گردیده است و هیچ حکومتی اتهام بی‌اعتنایی به حقوق بشر را بر نمی‌تابد. معیار مشروعیت در جهان کهن عدالت بود که حکومت‌ها را به دودسته عادل و جایزه تقسیم می‌کردند. اما عدالت آرمانی است بسیار گسترده و پرابهام، که هرکس به زبانی سخن از وصف آن می‌گوید و تصویری دیگرگونه از آن دارد. افلاطون چهار فصل اول از شاهکار خود جمهوری را به بحث از عدالت تخصیص داده است تا مبنای مدینه فاضله‌ای را که می‌خواهد تشکیل دهد روشن گرداند. عدالت افلاطونی آرمانی آسمانی است و مدینه فاضله یعنی نظام حکومتی که او طرح ریزی می‌کند، هیچگاه در عالم فعل تحقق پذیر نیست و از همین رو شاگرد او ارسطو به معارضه با استاد برخاسته و طرحی دیگر ارائه کرده است. بحث‌هایی را که در طول بیست و پنج قرن پس از افلاطون در این باره مطرح گردیده است در کتابی که نام آن را آوردیم یاد کرده‌ایم. حقوق بشر تفسیری تازه، قابل درک و قابل حصول از همان آرمان عدالت است که مصادیق آن نیز به زبانی ساده و خالی از ابهام مشخص و معلوم گشته است و به همین ملاحظه ناشر کتاب در هوای حق و عدالت تصمیم گرفته است که آن دو فصل نهم و دهم را با ضمایی که اشاره شد در مجموعه‌ای مستقل، کوچک و دست‌یاب انتشار دهد و از من خواسته است که دیباچه‌ای بر آن بنویسم. پس نگاهی می‌افکنیم بر مضمون موادی چند از اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق‌های آن:

اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲۱:

«هرکس حق دارد که در حکومت کشور خود مستقیماً یا به واسطه نمایندگانی که آزادانه انتخاب شده باشند مشارکت کند... اراده مردم اساس اقتدار حکومت است؛ این اراده باید از طریق انتخابات ادواری و سالم ... ابراز گردد.»

اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲۸:
نظام مدنی هر کشور باید خود را با این اصول و مبانی وفق بدهد و چنان
عمل کند که «... تحقق کلیه حقوق و آزادی‌های مقرر در این اعلامیه به طور
کامل میسر شود».

اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲۹:
«... هرکس فقط در قبال جامعه‌ای ... که رشد آزاد و کامل شخصیت او را
امکان پذیر سازد» متعهد است.

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۱۹:
«هیچ‌کس را نمی‌توان به مناسبت عقایدش مورد مزاحمت و اخافه قرار داد.»

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۲۰:
«هرگونه دعوت (ترغیب) به کینه (تنفر) ملی یا نژادی یا مذهبی که محرک
تبعیض یا مخاصمه یا اعمال زور باشد به موجب قانون ممنوع است.»

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، ماده ۱۴:
«هرکس به ارتکاب جرمی متهم شده باشد حق دارد بی‌گناه فرض شود تا
این‌که مقصر بودن او بر طبق قانون محرز بشود.»

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، شق الف از ماده ۱۴:
متهم باید «در اسرع وقت و به تفصیل به زبانی که او بفهمد از نوع و
علل اتهامی که به او نسبت داده می‌شود مطلع گردد.»

این‌ها نمونه‌هایی است از اصولی که در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق‌های
آن آمده و ایران به لحاظ حقوقی ملزم به رعایت آن‌هاست. آن دو فصل از
کتاب در هوای حق و عدالت که اینک به صورت رساله مستقل به چاپ مجدد
رسیده در واقع توضیح‌ها و تفسیرهایی بر آن اصول است. حقوق بشر جنبه

جهانی دارد. دستاورد اقلیمی خاص و کشوری خاص نیست. برآمد و اوج آرمان‌هایی است که از دو هزار و پانصد سال پیش، چه در لباس فلسفه و چه در لباس مذهب، به خاطر بزرگداشت و عزت و حرمت و آزادی و برابری انسان‌ها عرضه شده است. این آرمان‌ها به همان اندازه که شرقی است غربی هم هست و به همان اندازه که غربی است شرقی هم هست و درست نیست که انگ و رنگِ تعلق به منطقه خاصی بر آن زده شود.

آری نگرش ابزاری غرب در حقوق بشر واقعیتی دل‌آزار است. هر حقی ممکن است مورد سوء استفاده قرار گیرد. در جلو سوء استفاده از حق باید ایستاد و مقاومت نمود ولی به عذر آن که حقی مورد سوء استفاده قرار گرفته است نمی‌توان آن را انکار کرد.

ما در فصل هشتم کتاب در هوای حق و عدالت به بحث درباره سوء استفاده از حق پرداخته‌ایم. سوء استفاده از حق بحث تازه‌ای است که از اوایل قرن بیستم مورد توجه صاحب‌نظران علم حقوق قرار گرفته است. هرچه دامنه حقوق گسترده‌تر می‌شود آفات سوء استفاده از حق نیز محسوس‌تر می‌گردد. دولت‌های امروزی سازمان‌های بسیار وسیع و کارگزاران بی‌شمار دارند و برای هریک از سازمان‌ها و کارگزارهای دولت اختیارات و حقوقی مقرر است و آن حقوق و اختیارات ممکن است در هر آن و در هر قلمرو مورد سوء استفاده قرار گیرد. دولت در این معنی شامل هر سه قوه اجرائیه و قضائیه و مقننه است و کارگزاران دولت همه شاغلین مناصب و مقامات کشوری و لشکری و قضایی و اعضای شوراهای قانون‌گذاری را شامل می‌شود. هر کس در هر گوشه از این سازمان عظیم دولت نام که سمتی دارد حقوق و اختیاراتی هم دارد و می‌تواند از حقوق و اختیارات خود سوء استفاده کند. سوء استفاده در این جا لزوماً توأم با سوء نیت نیست و اگر هم سوء نیتی در میان باشد لزوماً در معنی شخصی (سویژکتیف) آن نیست، در معنی عینی (ایژکتیف) آن است. قهرمانانی هستند که با وجدانی راحت به اتکای حقوق و اختیارات قانونی خود عمل می‌کنند. می‌گویند قانون است و ما مطابق آن کار می‌کنیم. اما قانون که زبان ندارد. مسئله این نیست که او حق ندارد مسئله این است که او از حقی که دارد بدجوی استفاده می‌کند، طوری عمل می‌کند که نقض غرض می‌شود.

حکم قانون برای خاطر تأمین و تضمین مقاصدی است که در اصطلاح فقها «مصالح» (جمع مصلحت) نامیده می‌شود و این اصل مهمی است که مقامات عمومی همواره باید به یاد داشته باشند و راهی در پیش نگیرند که مصلحتی را که قانون برای خاطر آن وضع شده پایمال کنند. زیرا حق و اختیاری که برای مقامات عمومی، هرکس و در هر جا که باشد، در نظر گرفته می‌شود برای آن نیست که وسیله خودنمایی و رجزخوانی و اظهار قدرت گردد.

تذکر این نکته لازم است که این دو فصل از کتاب در هوای حق و عدالت که به صورت رساله مستقل درآمده، تصرفی بسیار اندک در متن آن را لازم آورده و مأخذ و یادداشت‌های مربوط به آن نیز برای رعایت اختصار حذف گردیده است. طالبان تفصیل می‌توانند به اصل کتاب مراجعه کنند. این رساله به منزله جویبار خردی است که از آن رودخانه منشعب می‌شود و امید چنان است که مطالب آن در حال و هوای سیاسی موجود مورد توجه قرار گیرد و به نظر قبول نگریسته آید.

ما نصیحت به جای خود کردیم

روزگاری در این به سر بردیم

و رنیا بد به گوشِ رغبتِ کس

بر رسولان پیام باشد و بس